

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

MINDEN, AMI
EMBER

Környezetpszichológiai fenntarthatóság a műemlékvédelemtől a településekig

Prof. Dr. Dúll Andrea

az MTA doktora, intézetigazgató egyetemi tanár

NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI MODELLEK
A PROJEKTKUTATÁSBAN

PROJEKTKONFERENCIA 2026

Az Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar

PROJEKTPEDAGÓGIA A FENNTARTHATÓSÁG SZOLGÁLATÁBAN
Tanulható fenntarthatóság óvodától az egyetemig, határon innen és túl

Mi a fenntarthatóság?

// Fajcsák Dénés és az ARKT kisházai // Badacsonytomaj, présház: 17 négyzetméteres főépület közvetlenül a földút mellett, és mögötte, félig takarásban a 12 négyzetméteres présház és pince

"ház a házban" módszer

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Mi a fenntarthatóság?

// U.Nagy Gábor kástu¹ kabinházak az Őrségben

„ahol a kint és a bent összeér”

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

¹A **kástu** (régies nevén *fölkástu*) jellegzetes Őrségi épület, amely egyszerre volt éléskamra és jószágélelem tárolására alkalmas építmény.

SUSTAINABLE MINIMALISM MATTERS

**LESS
IS MORE**

REDUCING MEAT AND DAIRY
FOR A HEALTHIER LIFE

'LESS' IS
'MORE' IN
SUSTAINABLE
FASHION

Use Less Water

Sustainable Living

Energy: use less, do more

**ARCHITECTURE
MATTERS**

AARON
BETSKY

Thames & Hudson

BIGGER THAN TINY
SMALLER THAN AVERAGE

building small

sustainable
designs for
tiny houses
& backyard
buildings

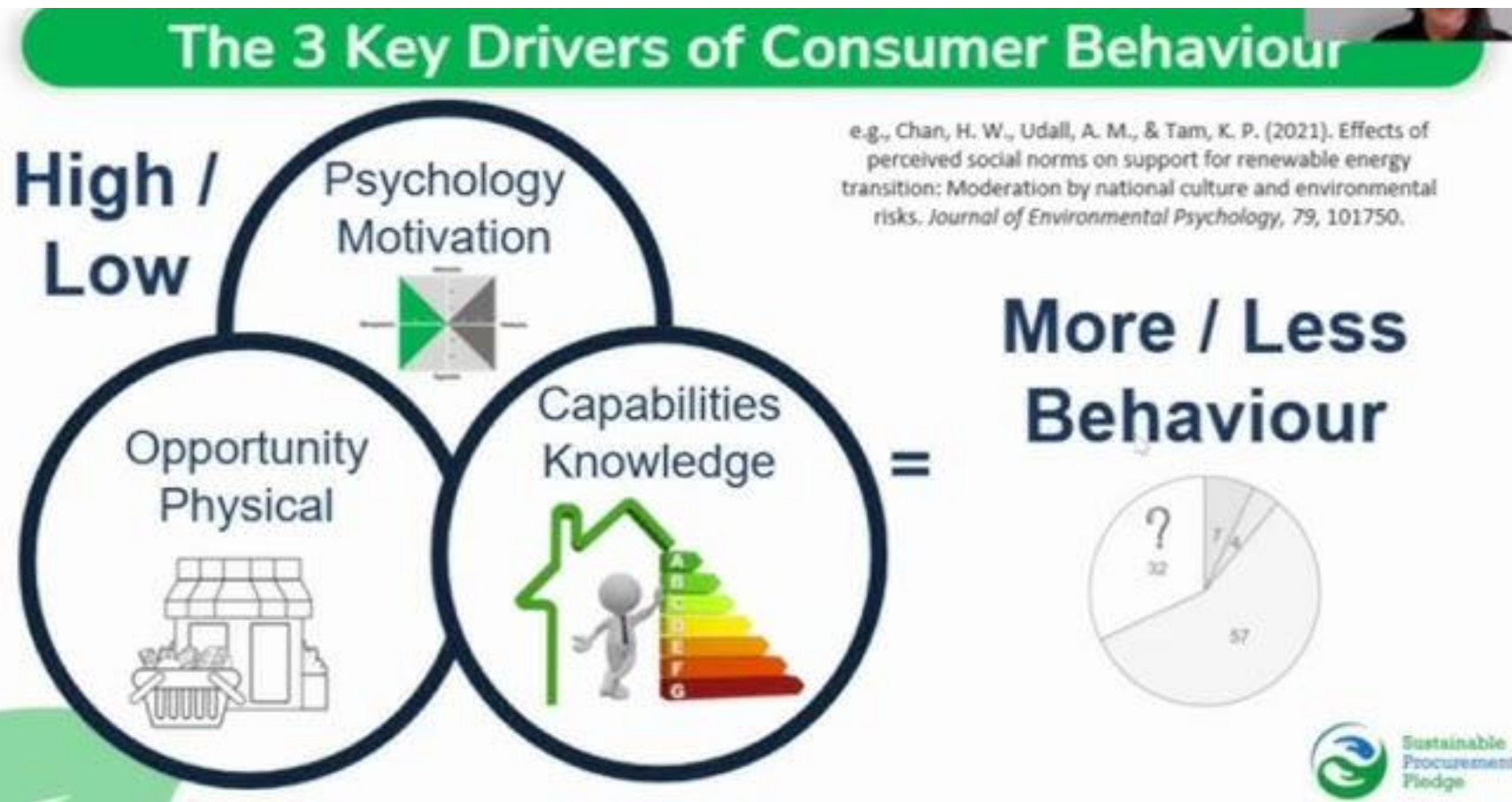
david & jeanie stiles

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

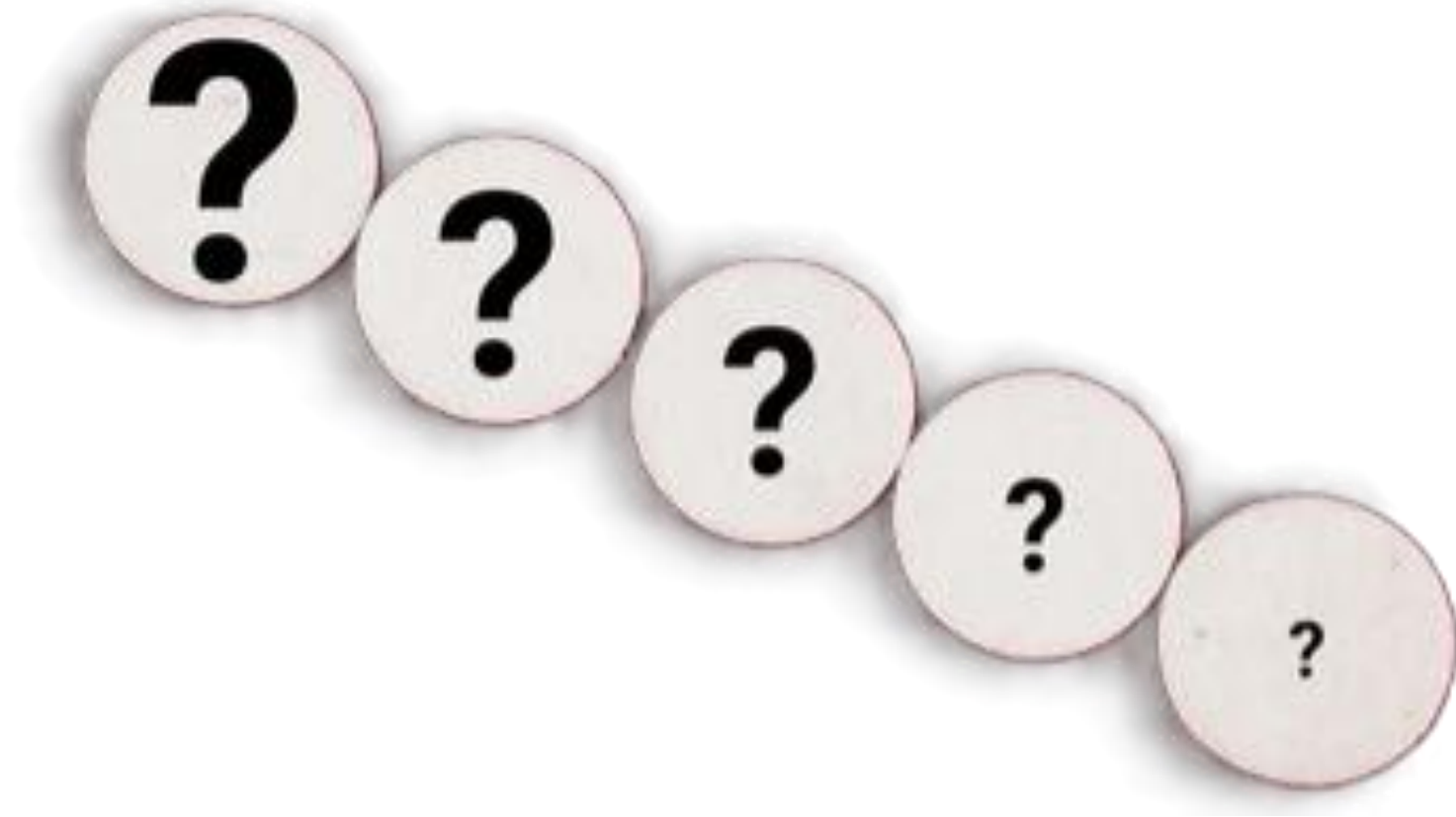
Fenntartható környezet – kevesebb

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Fenntartható környezet – (viselkedés)mennyiségi kérdés?

környezetpszichológiai fenntarthatóság (Dúll, 2023): személy-környezet tranzakció

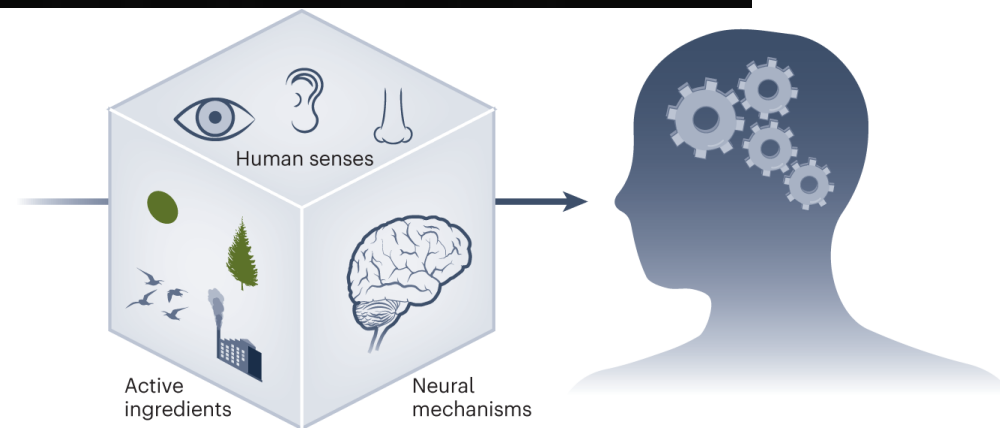

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Environmental Psychology Matters

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

PROJEKTJEINK

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

MINDEN, AMI
EMBER

Egykori budapesti szlovák evangélikus templom felújításának környezetpszichológiai vizsgálata

Fogarasi Barbara^{1,2} – Dobai Attila Marcelián² – Tóth-Varga Violetta² – Dúll Andrea^{2,3}

¹ ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskola

² ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Ember-Környezet Tranzakció Intézet

³ BME GTK Szociológia és Kommunikáció Tanszék

Esettanulmány | az egykori szlovák evangélikus templom

- **helyszín** Rákóczi út 57. (Luther udvar) Budapest
- **megrendelő** Deák-téri német-magyar-szlovák evangélikus gyülekezet szlovák-ajkú közössége, a József nádor főherceg által 1838-ban ajándékozott Kerepesi úti telken
- **eredeti funkciók** iskola, paplak, templom
- **épült 1856-1867** Diescher József tervei alapján, hosszanti görögkereszt alaprajzú romantikus stílusban
- **1893-94** a gyülekezet megállapodást köt Deutsch Károly vállalkozóval: Schweiger Gyula tervei szerint neoromán bérház (Luther ház) építése a templom köré → a templom rejtett helyzetbe kerül, az iskola a szentély mögötti épületben kap helyet

A templom az iskolával és paplakkal – Vasárnapi újság 1863, pestbuda.hu

Pest belterületének városrendezési térképe (1872)

Budapest közigazgatási térképe (1895)

A templom körbeépítése, 1894 / templombelső 1950es évek
Budapesti Szlovák Evangélikus Egyházközség

A kutatás háttere

- A történeti épületek az egyéni és kollektív identitás fontos részei - időbeli folytonosságot teremtenek (Belanche et al., 2017; Fogarasi & Dúll, 2021; Gantois, 2021)
- A szakrális terek a kollektív élet központi elemeiként mély és ambivalens érzelmi viszonyulásokat hívhatnak elő (Mazumdar and Mazumdar 2004; Lewicka 2011)
- Műemlékvédelem és társadalom – szemléletváltás szükséges: laikus nézőpontok integrálása a szakértői tudásba
- Környezetpszichológiai szempontok az építészeti tervezés során
- Személyes fokozott érdeklődés – torzítás lehetősége: mérséklése több, eltérő szakmai perspektívával rendelkező kutató bevonásával az értelmezések kiegyensúlyozásához és árnyalásához
- A kutatást megelőzően csekély ismerettel rendelkezünk az épület múltjáról és jövőbeli terveiről

Fotó: Krähling János, 2004

Esettanulmány | az egykori szlovák evangélikus templom

- **II. világháború után** a gyülekezet elnéptelenedik, az épületet a gyülekezet eladni kényszerül az államnak
- **1958** műemléki védelem
- **1970-es évek** átalakítások (födémek, bejárat nyaktag, lépcsőházak) a Kohó és Gépipari Minisztérium használatában Technika Háza, kiállítótér
- **1990-től** Magántulajdonban: kaszinó, táncstúdió, edzőterem
- A kis gyülekezet az egykori iskolaépületben kialakított kápolnában
- Az osztatlan közös tulajdonban álló templomépület homlokzati állagmegóvása a társasház felelőssége
- **2020** az Országos Szlovák Önkormányzat (OSzÖ) tulajdonába kerül kulturális intézmények elhelyezése céljából (könyvtár, színház, Ludové noviny szerkesztőség, kulturális intézet, ökumenikus kápolna) visszaállítva a szlovák szellemiséget

Fotó: Nagy Gergely Domonkos, 2021

A környezetpszichológiai kutatás célja és kérdése

- A múltban jelentős, az eredeti funkciójától megfosztott, fizikailag rejtett templom-jellegű épület egy ideje elhagyatottan áll, a jövőben különböző kulturális és irodai funkciókkal, többféle felhasználói csoport veszi birtokba
- Mindez számos kérdést vet fel a helyjelentés, a térhasználat, a helytulajdonlás és a városban betöltött szerepe szempontjából.
- **Cél:** feltárni az érintettek épülethez való viszonyulásait, a templomépület szimbolikus jelentésének és társas-társadalmi dinamikájának változásait.
- **Kutatási kérdések**
 1. Milyen érzései, élményei vannak, mit jelent számára és hogyan viszonyulnak az érintettek az egykori szlovák evangélikus templom épületéhez, valamint a jelenleg zajló revitalizációhoz?
 2. Ezekben az élményekben hogyan jelennek meg a helyjelentés, helykötődés és helyidentitás konstruktumai?
- **Etikai engedély** ELTE PPK 2023/107(Mód. 2023/107-2 2024.05.15.)

Fotó: Fogarasi Barbara, 2023

Módszer

- **Interjúk** egyéni (4) és két-három fős (4), 2023 április-november

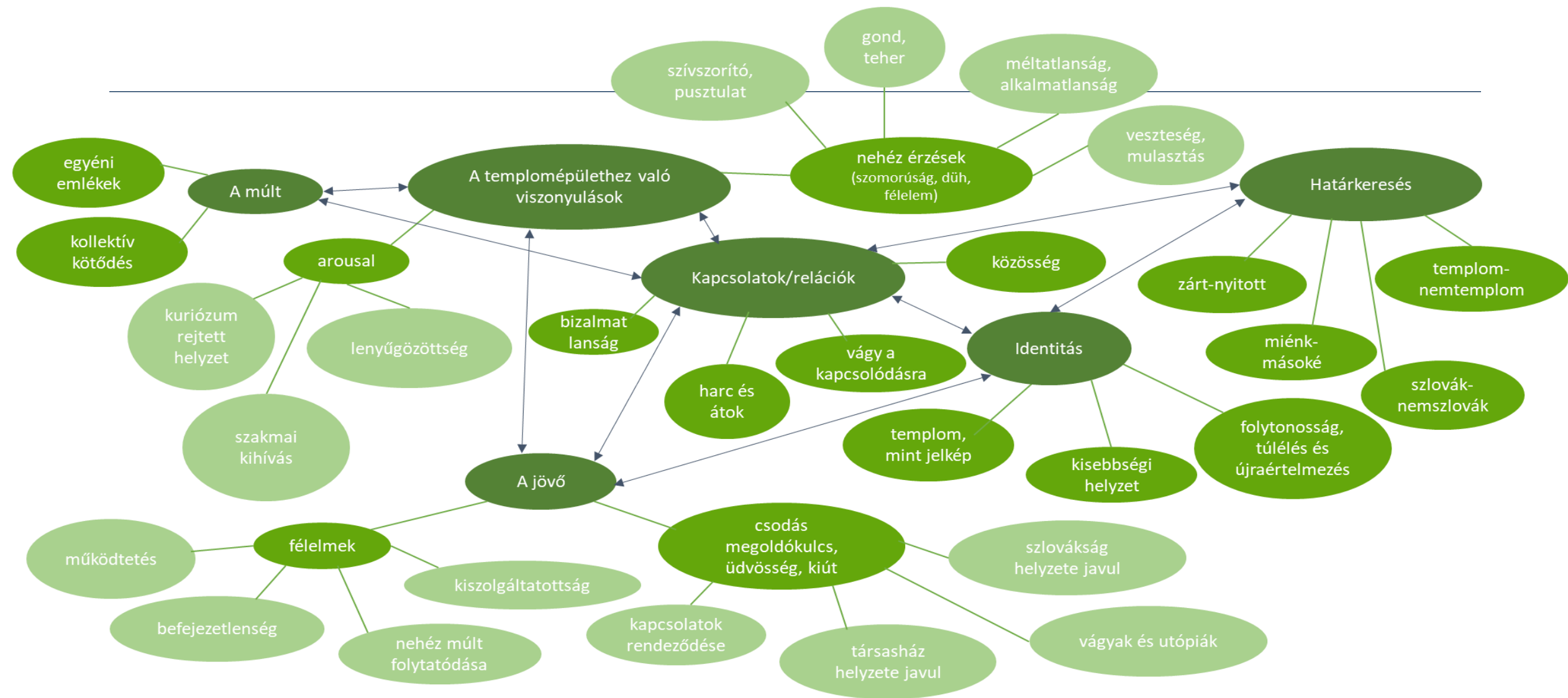
- **Résztvevők**

Interjú típus	Időtartam (perc)	Résztvevők száma	Férfi (F)/ Nő (N)	Szerep
Egyéni	37	1	F	lelkész
	63	1	N	lelkész
	47	1	F	gyülekezeti tag
	20	1	N	történész
Páros/3 fős	54	2	N, N	jövőbeni használó
	73	2	N, F	társasházi lakók
	41	2	F, F	társasházi lakók
	57	3	N, F, F	építészek
Írott	-	3	N, N, F	társasházi lakók
ÖSSZESEN	392 perc (6.5 óra)	16	M: 8, F: 8	

- **Elemzés** Tematikus elemzés (TA, Braun & Clarke, 2006) – két, független kódoló, konszenzusos témaalkotás

Eredmények – tématerkép

Eredmények – tématerkép: 4 fő téma és altémáik

Eredmények: Esszencia

Az egykori szlovák evangélikus templom **épületéhez való viszonyulásokat** áthatják a **múlthoz** kötődő emlékek, amelyek az épületet gyakran **méltatlan** és igazságtalan sorsúként keretezik. A leromlott állapotú épület, amelyet megoldatlan fenntarthatósági gondok öveznek, állandó **küzdelmet** testesít meg, sőt **átokként** értelmeződik. Ez hatással van a társasház lakói közötti, valamint a lakók és a jövőbeli használók közötti **viszonyokra** is, felszínre hozva a feszültségeket és a bizalmatlanságot. Míg a templom egykor a szlovák közösség életerejének **szimbóluma** volt, mára inkább csupán ennek lehetőségét hordozza. A **folytonosság és az újraértelmezés** iránti törekvések mögött az a szándék áll, hogy a magyarországi szlovák közösség visszanyerje kulturális **identitását**, és újragondolja saját szerepét, melyben az épületnek is jelentősége lehet. Az épület **jövőbeli** használóinak behatárolása, a fizikai és társas értelemben vett nyitottság és zártság kérdése, valamint az, hogy mit és kit kellene képviselnie, egy összekapcsolódó szociofizikai **határkeresési** folyamatként jelenik meg. Az érintettek azt vizionálják, hogy a felújított épület mind a szlovák közösség, mind az evangélikus gyülekezet számára jelentéssel teli hellyé válhat, és megváltást hozhat a széttöredezett társasházi **közösség** számára is. A találkozások, az újrakapcsolódás és a közösségi kötelékek megerősödésének elképzelt terére azonban árnyékot vet az **aggodalom** és bizonytalanság afelől, hogy ez az elképzelt jövő valóban gyökeret verhet-e.

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

MINDEN, AMI
EMBER

A észlelt lakhatási minőség megítélése egy „jól teljesítő” és egy „zsugorodó” magyar városban

// Balázs Bálint urbanista-építésmérnök, tudományos segédmunkatárs, PhD-hallgató^{1,2}

// Berze Iván Zsolt pszichológus, egyetemi adjunktus²

// Nagy Bence, tanár, PhD-hallgató³

// Alföldi György építész, egyetemi tanár (témavezető)⁴

// Dúll Andrea környezetpszichológus, egyetemi tanár (témavezető)^{2,5}

¹ ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

² ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

³ ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

⁴ BME Építésmérnöki Kar, Urbanisztika Tanszék

⁵ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szociológia és Kommunikáció Tanszék

Településpercepció: Városlakók településviszonyulásának feltárása

#Város és (Hol az) Ember?

**Társadalmi folyamatok
magyarországi városokban**

A nyírbátori önkormányzat és a művelődési ház épülete
Kép forrása: saját felvétel

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

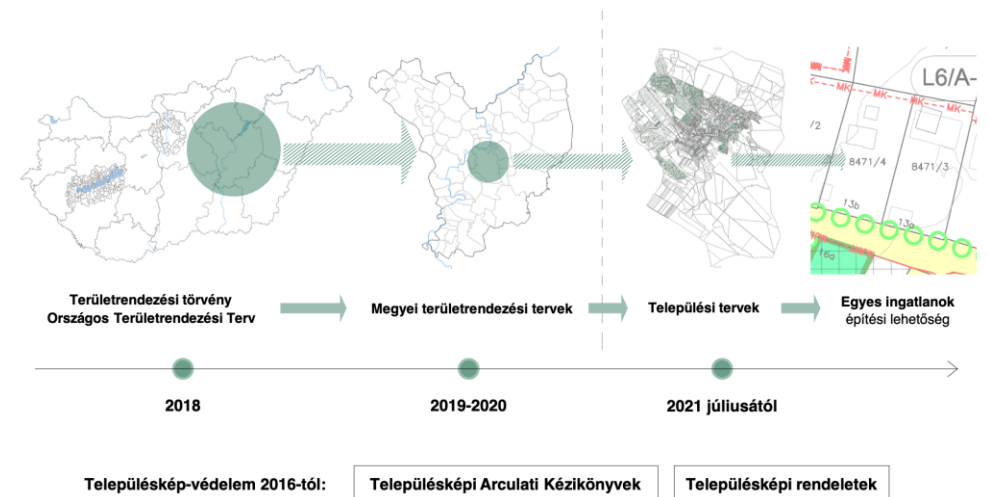
EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Településfejlesztés és településrendezés Magyarországon

Településfejlesztés és rendezés a gyakorlatban:

- **Fejlesztési terv:** Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS), Településfejlesztési koncepció stb.
- **Rendezési terv:** Helyi építési szabályzat, Településszerkezeti terv stb.
- **Településkép-védelem:** Településképi Arculati Kézikönyv és Településképi rendelet ("mit illik oda építeni").

Szabó J. (szerk.) (2016). *URB.0 – Urbanisztika kezdőknek*. egyetemi jegyzet. BME Urbanisztika Tanszék. Budapest

Tervrendszer Magyarországon

Kép forrása: Gombos Márk előadása, 2021-ben (MINISZTERELNÖKSÉG Építészeti, Építésügyi és Örökségvédelmi Helyettes Államtitkárság Településtervezési, Területrendezési és Világörökségi Főosztály)

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

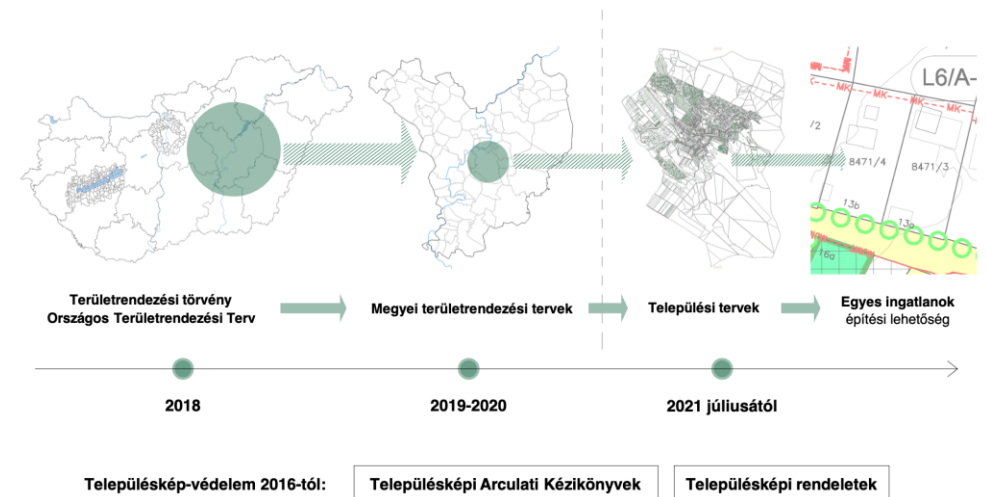
Településfejlesztés és településrendezés Magyarországon

Településfejlesztés és rendezés a gyakorlatban:

- **Fejlesztési terv:** Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS), Településfejlesztési koncepció stb.
- **Rendezési terv:** Helyi építési szabályzat, Településszerkezeti terv stb.
- **Településkép-védelem:** Településképi Arculati Kézikönyv és Településképi rendelet ("mit illik oda építeni").

Szabó J. (szerk.) (2016). *URB.0 – Urbanisztika kezdőknek*. egyetemi jegyzet. BME Urbanisztika Tanszék. Budapest

... (Hol az) Ember?
(Hol a) Helyi társadalom?

Tervrendszer Magyarországon

Kép forrása: Gombos Márk előadása, 2021-ben (MINISZTERELNÖKSÉG Építészeti, Építésügyi és Örökségvédelmi Helyettes Államtitkárság Településtervezési, Területrendezési és Világörökségi Főosztály)

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

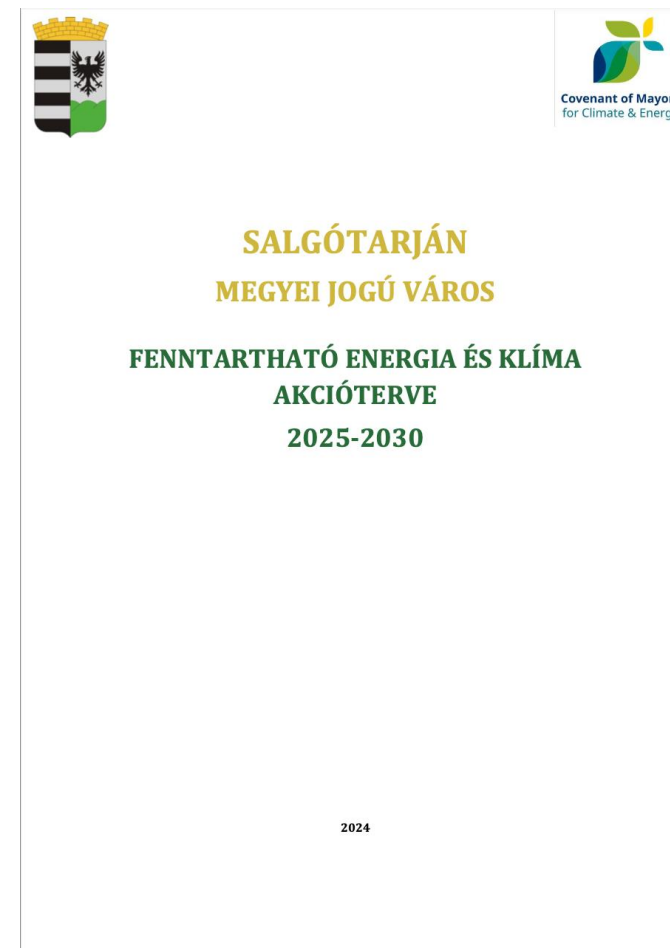
EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Példa: Fenntartható településfejlesztés és településrendezés Magyarországon

Fenntarthatóságot elősegítő stratégiai dokumentumok:

- **Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv (SECAP):** Célja az éghajlatváltozás helyben megnyilvánuló fő kockázatainak azonosítása és kezelése.
- **Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási Akcióterv (ZIFFA):** Célja a települések zöldfelületi, barnamezős stb. fejlesztési projektjeit támogatja rendszerbe helyezéssel, valamint forrásteremtési és költségvetési stratégiával.
- **Fenntartható Városi Mobilitási Terv (SUMP):** Célja a mindenki számára hozzáférhető, biztonságos, tiszta, hatékony és fenntartható közlekedés megvalósítása.
- **Fenntartható Városfejlesztési Stratégia (FVS):** Célja, hogy a városok rugalmasabb és gyorsabb tervezéséhez járuljon hozzá (+ EU-s költségvetési időszak forrásfelhasználásának feltétele)
- **Egyéb dokumentumok: Okos város stratégia, Klímastratégia ...**

Salgótarján Fenntartható Energia és Klíma Akcióterve (SECAP)
Kép forrása: Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv, Salgótarján

Kihívás: A fenntarthatóságnak való megfelelés?

Fenntarthatóság a települések szintjén:

- **A fenntartható fejlődés hármasszárnyú modellje:** Egyensúly fenntartása a gazdasági, a **társadalmi** és a környezeti dimenzió között (erős és gyenge fenntarthatóság)

United Nation: Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

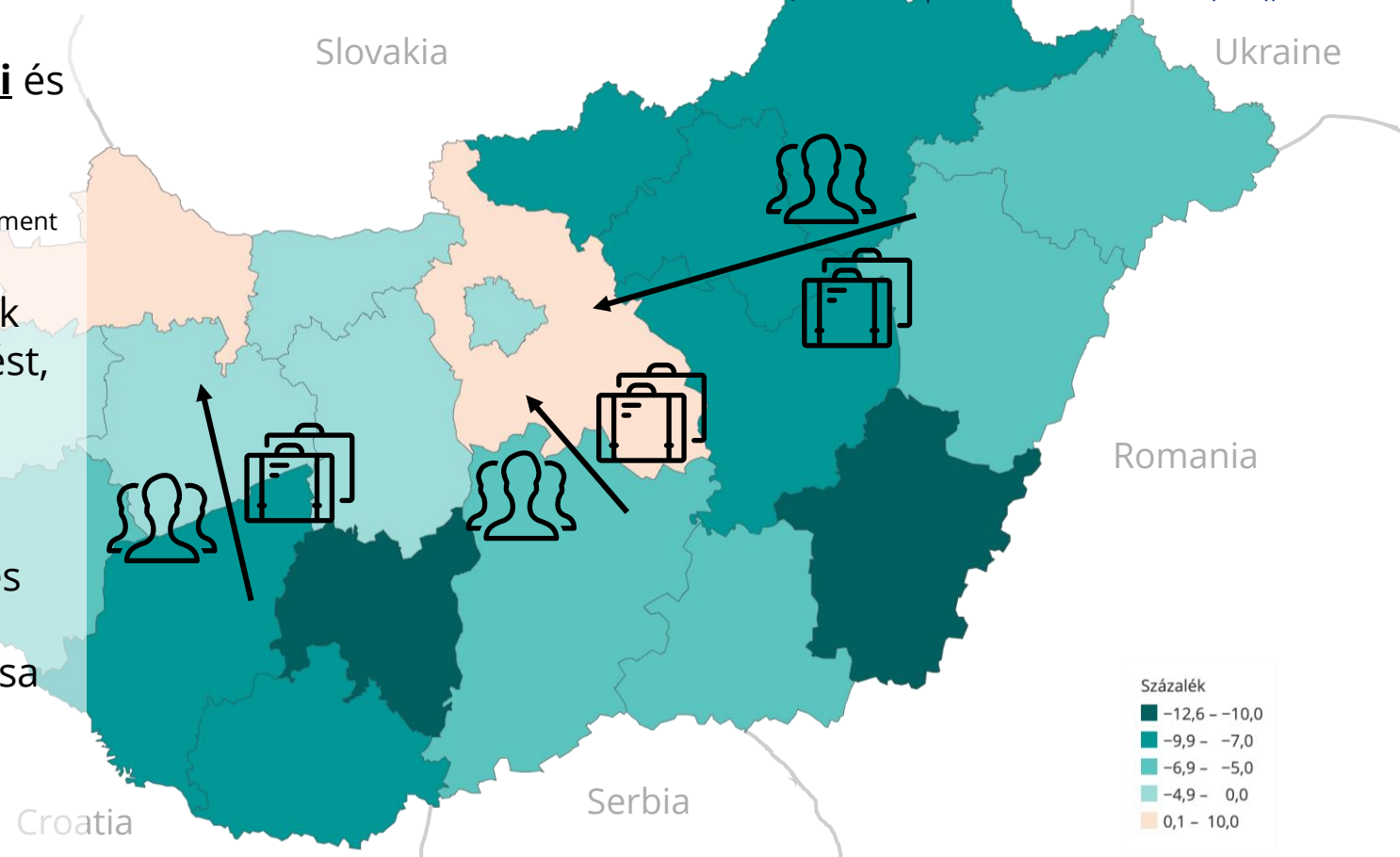
- **ENSZ fenntartható fejlődés (SDG):** 17 hét cél a fenntartható jövőért – a fenntartható fejlődésnek mindenhol integrálnia kell a gazdasági növekedést, a **társadalmi jólétet** és a környezetvédelmet.

United Nation: The Sustainable Development Goals: Sustainable Cities and Communities

- **SDG 11 (Városokat és a településeket fenntarthatóvá tétel):** A városi, város környéki és vidéki területek közötti pozitív gazdasági, **társadalmi** és környezeti kapcsolatok támogatása a nemzeti és regionális fejlesztési tervezés megerősítésével.

United Nation: The Sustainable Development Goals: Sustainable Cities and Communities

A népesség számának változása 2011 óta, a vármegyék szintjén
(Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH))

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

A városfejlesztési nehézségek leküzdése – Kutatási megközelítés

Ember-környezet kapcsolatának vizsgálata:

- Erős kapcsolat a város fizikai környezete és a lakosság között.

Dúll 2017; Marcheschi et al., 2022; Proshansky et al. 1983

- A kapcsolat meghatározza a városhoz való viszonyulást, illetve az élettél és a várossal való megelégedettséget.

Tournois & Rollero, 2020

- Az embereknek különböző preferenciái vannak a „jól teljesítő” és a zsugorodó városokban.

Alföldi et al. 2021

„Városi vonzóképeség”:

- a helyi (önkormányzati, közösségi) döntéshozatal támogatása;
- a városi gazdasági-társadalmi tér, illetve a „városi vonzóképeség” értékelésére.

Dísz tér, Budapest
Kép forrása: saját felvétel

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

A lakhatási minőség megítélése: Várospárok összehasonlítása

Települések
összehasonlítása:
**Különbség jól
teljesítő és
zsugorodó
településeken**

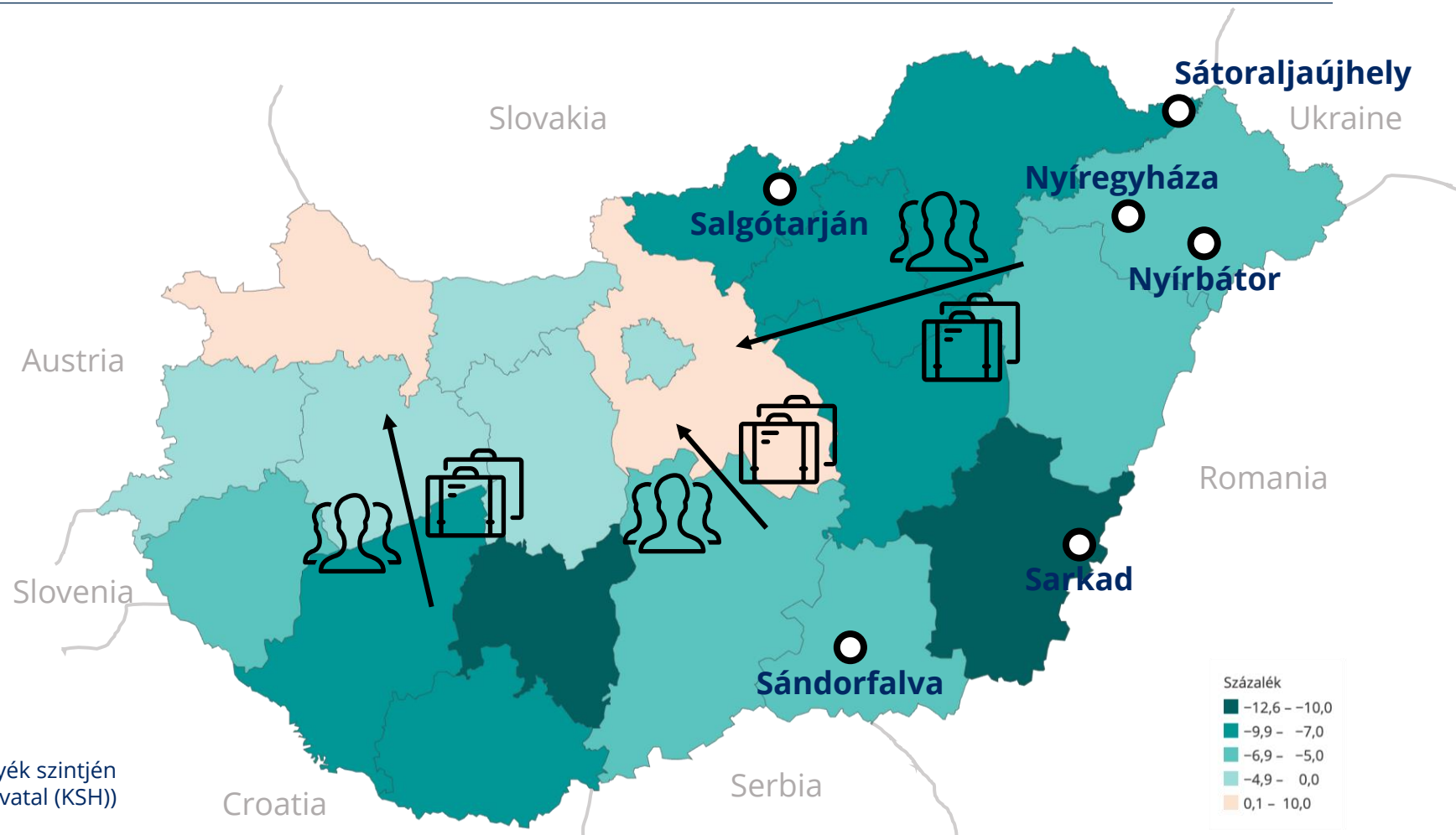
A Városháza épületei Nyíregyházán és Salgótarjánban
Kép forrása: nyiregyhaza.hu; saját felvétel

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Településpercepció: Városlakók településviszonyulásának feltárása

A népesség számának változása 2011 óta, a vármegyék szintjén
(Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH))

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

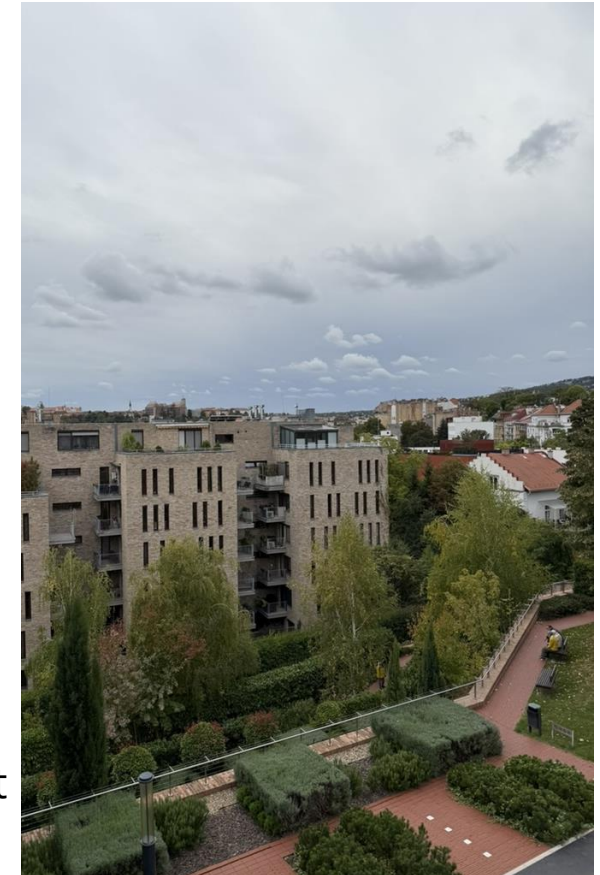
A város észlelt jellemzői

A településről észlelhető információk:

- Az érzékelés vagy észlelés aktív, konstruktív folyamat, amelyben minden érzékszerv kapcsolatba lép a (városi) környezettel. (Neisser, 2014)
- (A városi környezet érzékelése sem nem állandó, sem nem teljes, hanem inkább töredezett és részleges.) (Lynch, 1960)
- **Az egyéni, társas és a települési jellemzők befolyásolják az észlelést:** (e.g., Ramírez et al., 2021; Triponescu et al., 2024)
 - városi biztonságosság nemenként és mobilitási szokásaik között eltérő lehet (McCray & Mora, 2011)
 - a környezet objektív értékelés (pl. méret) és a pszichológiai kötődés egyaránt befolyásolja a terek helyreállító jellegét (Subiza-Pérez et al., 2020)
 - pl. a lakhatás megfizethetősége és a zsúfoltság fogalmai jobban mérhetőek a szubjektív észlelésünk által (Sunega and Lux (2016)

Kutatási cél:

- Feltételezzük, hogy az **észlelt** (vagy szubjektív) **lakhatási minőség** más lehet **két gazdasági-társadalmi értelemben eltérő város lakosai között.**
- Az egyes városok fejlesztési stratégiái vajon megfelelő módon kezelik a lakhatási kihívásokat?

Új lakások Budapesten
(kép forrása: saját kép)

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Településpercepció: Városlakók településviszonyulásának feltárása

Gazdasági-társadalmi környezet feltárása:

- Demográfiai, gazdasági, épített környezeti, szociális mutatók feltárása.
- Település, járás, (vár)megye, régió és országos adatok összehasonlítása.

A település térszintaktikai elemzése:

- Az egyes városi közterek választhatóságának és települési környezethez való integráltságának felmérése.

A kérdőíves (kvantitatív) felmérés:

- Reprezentatív (városkörzet, nem, kor szerint), személyes adatfelvétel, sétaterv alapján.

Kvalitatív adatfelvétel:

- Fókuszcsoporthozos interjúk a helyi stakeholderekkel (a gazdasági-társadalmi elemzés, valamint a kérdőívből kitűnő adatok alapján).
- Térmegfigyelés (a térszintaktikai elemzés alapján).

Az elemzett városok
Kép forrása: saját szerkesztés

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Gazdasági-társadalmi környezet feltárása

Demográfia

- **Lakónépesség száma az év végén (a népszámlálás végleges adataiból továbbvezetett adat) (fő)**
- Vándorlási egyenleg (ezrelék)
- Természetes szaporodás/fogyás (ezrelék)

Gazdaság

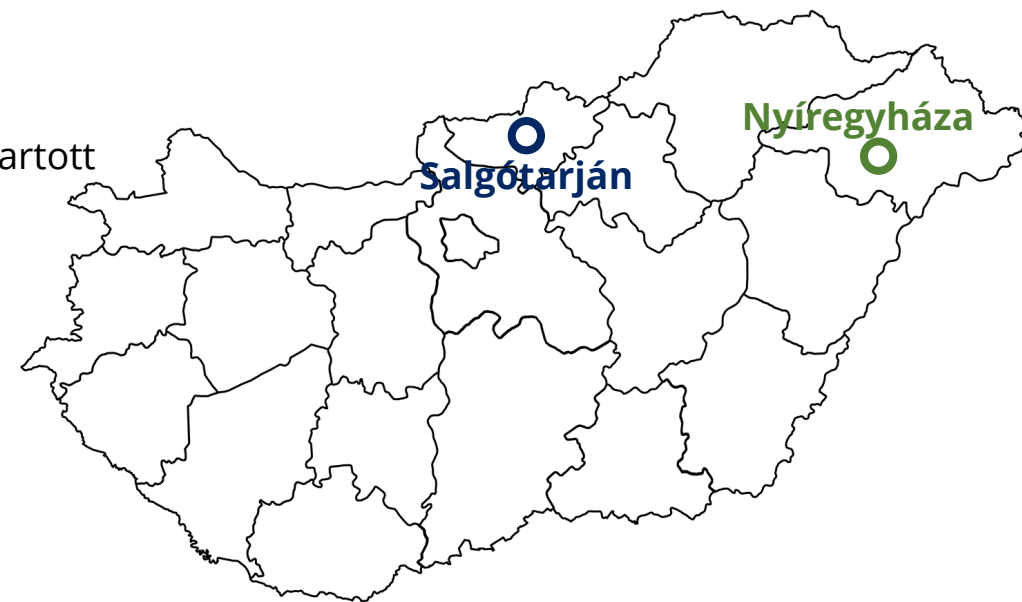
- Nyilvántartott álláskereső a munkaképes korú népesség százalékában (%) - Nyilvántartott álláskereső száma száz 15-64 éves állandó lakosra
- Tartósan munkanélküliek aránya a 15-64 éves munkanélkülieken belül (%)
- A regisztrált vállalkozások száma az év végén a lakossághoz viszonyítva (%)
- **A helyi önkormányzatok bevételei helyi adóból, lakosságarányosan (1000 Ft)**
- Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem (Ft)
- Magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya (%)

Épített környezet

- Épített lakások száma a lakásállomány százalékában (%)
- Értékesített használt lakások száma a lakónépesség százalékában (%)
- **Értékesített használt lakások átlagos ára (millió Ft)**

Szociális mutatók

- Települési támogatásban részesülők aránya a lakosságra vetítve (%)
- Közfoglalkoztatottak a munkaképes korú népesség százalékában (%)

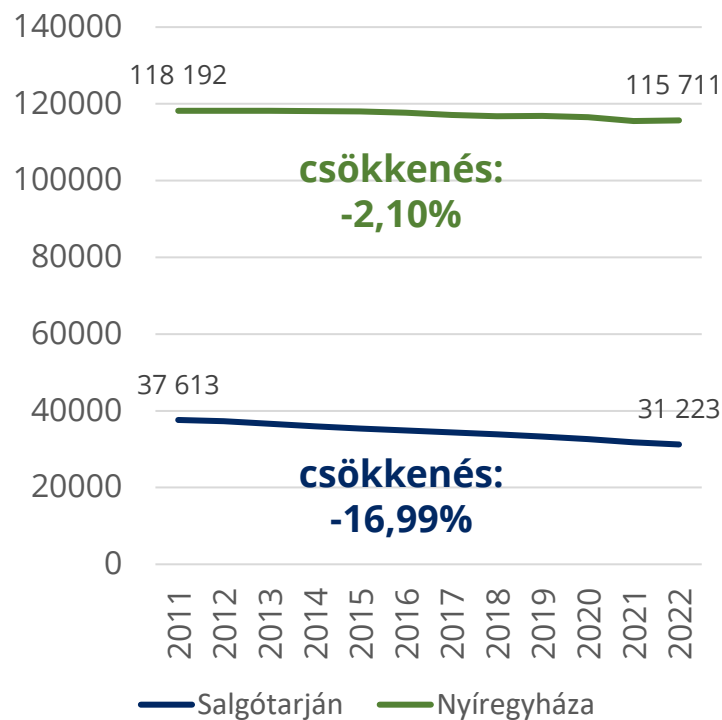
Az elemzett városok
Kép forrása: saját szerkesztés

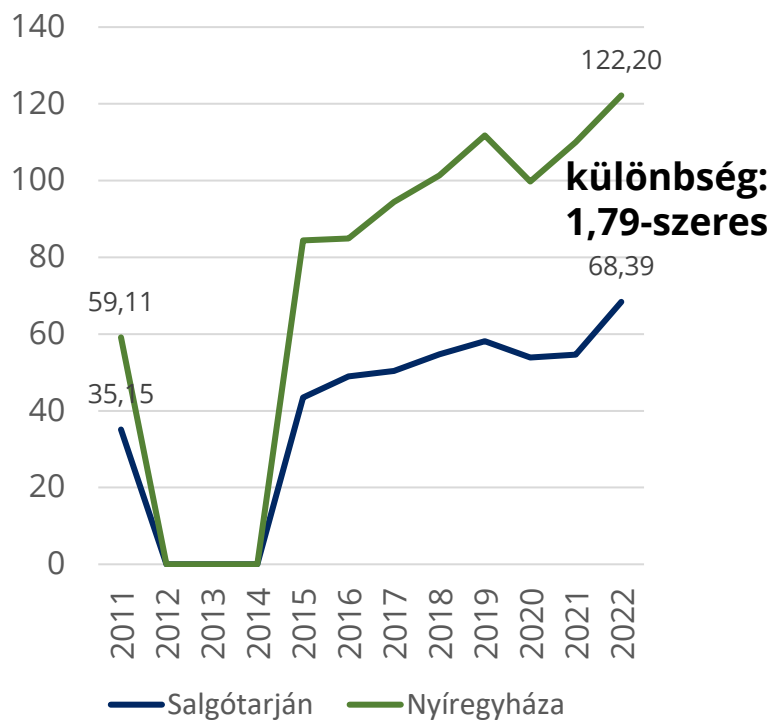
ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

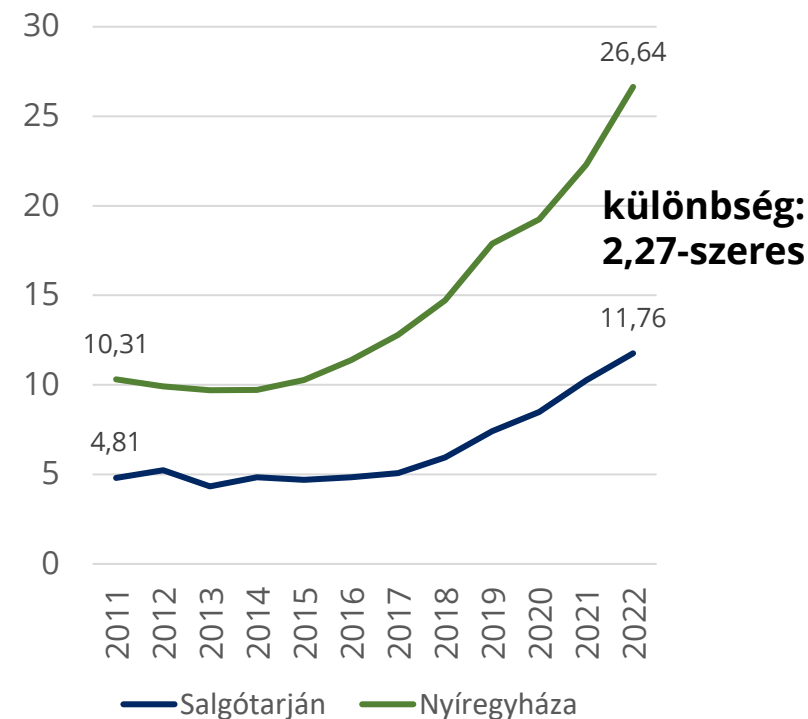
Nyíregyháza és Salgótarján gazdasági-társadalmi folyamatai

Lakónépesség száma az év végén (a népszámlálás végleges adataiból továbbvezetett adat) (fő)
KSH Tájékoztatási adatbázis

A helyi önkormányzatok bevételei helyi adóból, lakosságarányosan (1000 Ft)
KSH Tájékoztatási adatbázis

Értékesített használt lakások átlagos ára (millió Ft)
KSH Tájékoztatási adatbázis

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

A két település lakosainak észlelt lakhatási minősége

Gazdasági-társadalmi környezet feltárása:

- Demográfiai, gazdasági, épített környezeti, szociális mutatók feltárása.
- Település, járás, (vár)megye, régió és országos adatok összehasonlítása.

A település térszintaktikai elemzése:

- Az egyes városi közterek választhatóságának és települési környezethez való integráltságának felmérése.

A kérdőíves (kvantitatív) felmérés:

- Reprezentatív (városkörzet, nem, kor szerint), személyes adatfelvétel, sétaterv alapján.

Kvalitatív adatfelvétel:

- Fókuszcsoporthozos interjúk a helyi stakeholderekkel (a gazdasági-társadalmi elemzés, valamint a kérdőívből kitűnő adatok alapján).
- Térmegfigyelés (a térszintaktikai elemzés alapján).

Az elemzett városok
Kép forrása: saját szerkesztés

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

A kérdőív tartalma

Kérdőív design

- Nemre és korra reprezentatív minta, 500 fő Nyíregyházáról (kb. 115 000 fő lakos), 300 fő Salgótarjánból (kb. 31 000 fő lakos).

A kérdőívcsomag tartalma:

- **Demográfia**

(legmagasabb iskolai végzettség, kereset, anyagi helyzettel való elégedettség, költözési szándék stb.)

- Környezeti Szemantikus Differenciálskála

(Dúll & Urbán, 1997)

- Elégedettség az Élettel, Településsel, Lakókörnyékkel Skála

(Diener et al., 1985) magyar változatai: SWLS-H (Martos et al., 2014) és SWSS (Dúll, 2014)

- **A város egyes jellemzőinek (szubjektív) értékelése (pl. lakhatás)**

- Térszintaktikai saját kérdések

(bizonyos helyek elérhetőségét és központi elhelyezkedését mérően)

- Helykötődés és helyidentitás tételek

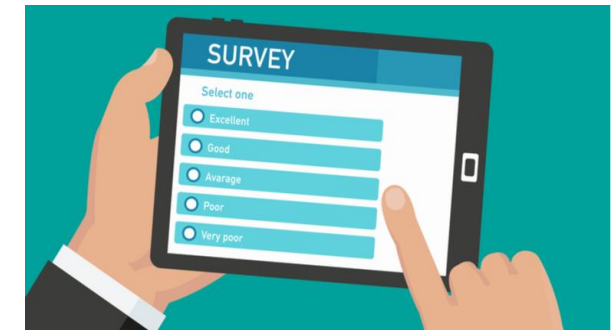
(Lewicka, 2008) (helyidentitást mérő saját tételek mellett, Dúll, 2017)

- Értékportré Kérdőív / Portrait Values Questionnaire

(Schwartz, 2003) magyar változata: European Social Survey (ESS4)

- Pozitív és Negatív Affektivitás Skála (PANAS)

(Watson et al., 1988) magyar változata (Rózsa, 2009)

Kép forrása:
<https://getthematic.com/insights/customer-survey-design/>

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

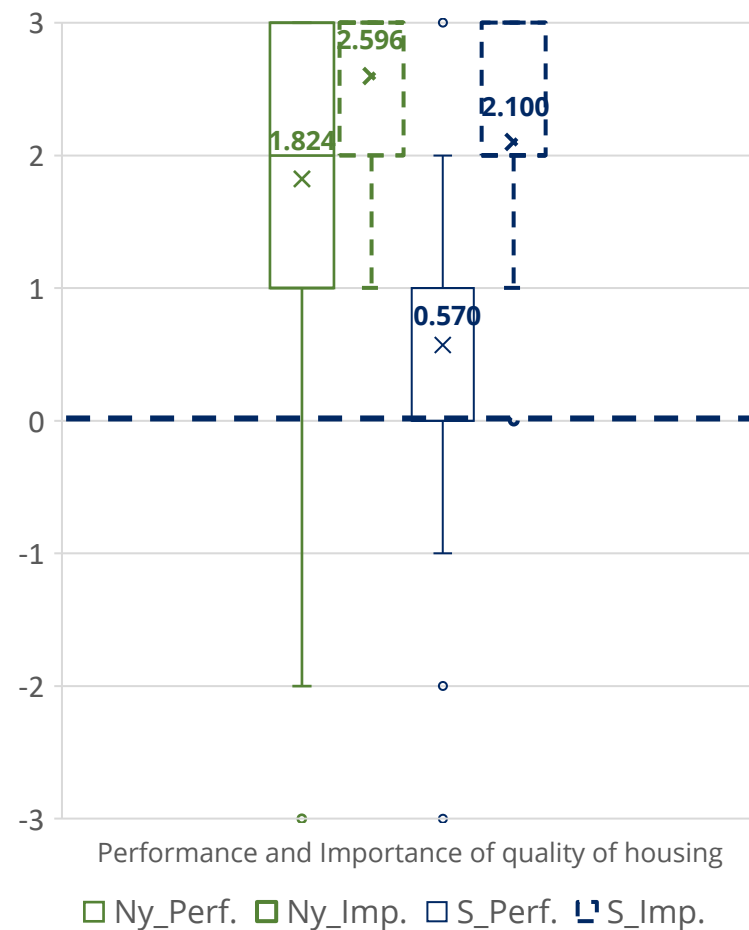
Észlelt lakhatási minőség

Városi jellemző megítélése:

- 1 tétel, a lakhatási minőség megítélésére fókuszálva:
 - **Teljesítmény:** Mennyire megfelelő (pl. megfizethető, jól karbantartott) a lakhatás abban a városban, ahol él a válaszadó?
egyáltalán nem megfelelő – teljes mértékben megfelelő
 - **Fontosság:** Mennyire tartják fontosnak a lakhatás érzékelt minőségét a városról alkotott általános képük tekintetében?
egyáltalán nem fontos – nagyon fontos
- 7-pontos Likert-skála (-3-tól +3-ig).

Eredmény:

- Szignifikáns különbségek a városok között: az **észlelt teljesítmény** ($t = 14,856$, $p < 0,001$, Cohen's $d = 1,085$) és az **észlelt lakhatási minőség fontossága** ($t = 8,419$, $p < 0,001$, Cohen's $d = 0,615$) nagyobb volt Nyíregyházán ($M = 1,824$ és $2,596$), mint Salgótarjánban ($M = 0,570$ és $2,100$).

A teljesítmény és a fontosság közötti különbség a két városban

Forrás: saját ábra, kérdőív

Észlelt lakhatási minőség különbsége

Különbség-pontszám:

A lakhatási minőség szubjektív értékelése: a teljesítmény pontszámot kivonjuk a fontosság értékéből:

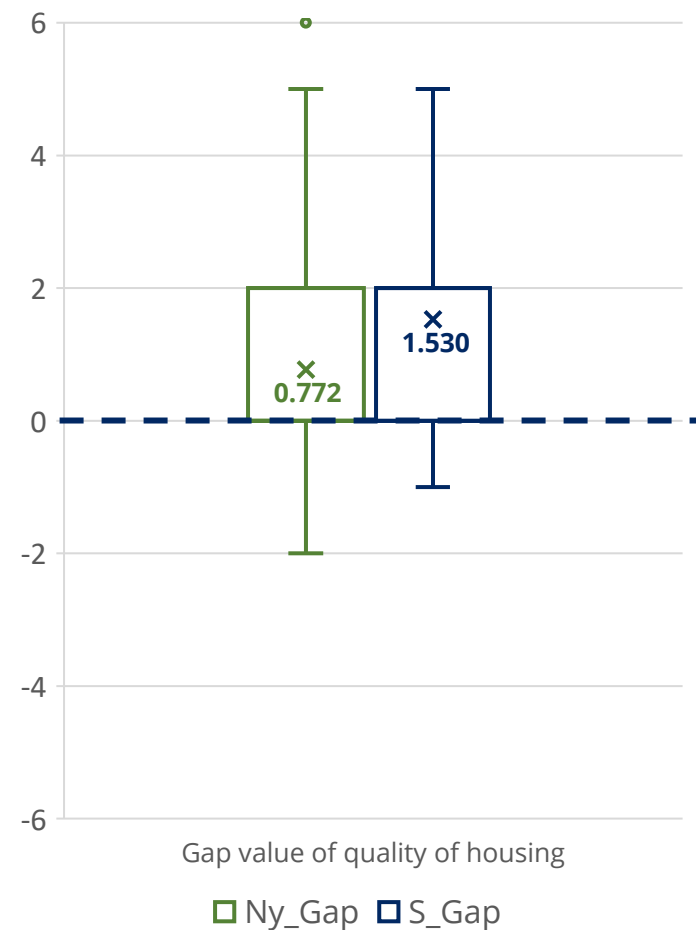
- **Pozitív különbség:** a válaszadók a város lakhatási minőségének észlelt teljesítményét magasabbra értékelték, mint a fontosságot.
- **Negatív különbség:** a válaszadók a város lakhatási minőségének észlelt fontosságát magasabbra értékelték, mint a teljesítményt.
- **„Nincs eltérés”:** a különbség pontszám értékében ideális nulla azt jelenti, hogy nincs különbség az észlelt teljesítmény és az észlelt fontosság között.

Eredmény:

- Szignifikáns különbségek a városok között: ($t = -8,406$, $p < 0,001$, Cohen's $d = -0,614$), hogy az eltérés nagyobb Salgótarjánban ($M = 1,530$), mint Nyíregyházán ($M = 0,772$).
- Ez azt jelenti, hogy a **lakásminőség (észlelt) fontossága a(z észlelt) teljesítményhez viszonyítva nagyobb volt Salgótarjánban**, mint Nyíregyházán.

A különbség változó értékei a két városban

Forrás: saját ábra, kérdőív

Összefoglalás és diszkusszió

Gazdasági-társadalmi különbségek:

- Egyértelmű gazdasági-társadalmi differenciák a két település között: Nyíregyháza stagnáló, míg Salgótarján zsugorodó város.
- Lakásállomány egyértelmű különbségei: Salgótarjánban öregebb és rosszabb minőségű, mint Nyíregyházán.

ITS-ek célja:

- Közös célok: Fiatal, képzett munkaerő megszólítása a lakhatási minőség növelésével.

Az észlelt lakhatási minőségről:

- Az érzékelt lakásminőségi különbség értéke jelentősen alacsonyabb Nyíregyházán, mint Salgótarjánban, ami különbségeket jelez az érzékelt lakásteljesítmény és annak (vélt) fontossága között a salgótarjáni lakosok körében.

Chang et al., 2020; Rollero & De Piccoli, 2010; Sunega and Lux, 2016

A szubjektív és objektív lakásmutatók közötti eltérésnek befolyásolnia kell a városfejlesztési prioritásokat!

Madártávlati kép Salgótarjánról
(Kép forrása: nool.hu)

Madártávlati kép Nyíregyházáról
(Kép forrása: portfolio.hu)

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

MINDEN, AMI
EMBER

Az épített környezethez tartozás és kapcsolata a környezettudatos viselkedésse

Berze Iván Zsolt^{1,2} – Dúll Andrea^{2,3}

¹ ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskola

² ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Ember-Környezet Tranzakció Intézet

³ BME GTK Szociológia és Kommunikáció Tanszék

Mik azok a környezeti vonatkozású identitások?

Identitás

Environmentally-relevant identities (Devine-Wright és Clayton, 2010)

- a környezet és a személy énfogalma kapcsolatba kerül

Hely és identitás

- helyazonosulás
- helyidentitás: Proshansky (1978)

Természet (fenntarthatóság) és identitás

- környezeti identitás (*environmental identity*): Clayton (2003)
- természethez tartozás (NR, *nature relatedness*): Nisbett és mtsai (2009)
- természethez kapcsoltság (*connectedness to nature*): Mayer és Frantz (2004)
- a természet énbé történő beépülése (*inclusion of nature in self*): Schultz (2001, 2002)
- természettel való összekapcsoltság (*connectivity with nature*): Dutcher és mtsai (2007)

Helyidentitás és környezeti identitás összevetése

Lépték

- a környezet nagyobb térbeli területre vonatkozik, mint amekkorát a hely fogalma általában leír
- behatároltságbeli különbség

Specifikusság

- hely: specifikus lokáció — természet: általánosabb (ökoszisztéma)

Helyidentitás és környezeti identitás közötti különbségek (Devine-Wright és Clayton, 2010)

- a fogalmak által lefedett élmények és emlékek specifikussága
- és behatároltságuk mértéke

Épített környezethez tartozás

Alap

- a természethez hasonló kategóriájú (nem helyléptékű, és így nem is konkrét helyeket jelentő) környezetfogalommal dolgozunk

Épített környezethez tartozás és természethez tartozás

- hasonlóságok:
 - ✓ kategóriájuk
 - ✓ szelf-transzcendencia
- eltérések:
 - ✓ biofília – de adaptív az épített környezet is
 - ✓ szociofizikai alap, a „társak” a nem emberi élőlényeket (is) jelentik?
 - ✓ mennyire erős kulturális vonatkozás
 - ✓ kollektívizmus: mennyire emberekre (nem pedig fajokra és az ökoszisztémára) vonatkozó közösségi érzés
 - ✓ tulajdonlásérzés

Környezettudatos viselkedés tipologizálása

Többféle lehetőség

- ártalomkerülésre vagy támogatásra vonatkozik-e (vö. Lange & Dewitte, 2019);
- ki és milyen szintén cselekszik (pl. nem-aktivista közösségi színterű vagy magánszférás viselkedés: Stern, 2000; egyéni, kollektív és politikát támogató magatartás: Walker et al., 2015; környezetvédelmi aktivistaként való viselkedés: Lee et al., 2014);
- mekkora erőfeszítést igényel (magas és alacsony erőfeszítést igénylő környezettudatos viselkedés, kapcsolódva ahhoz, hol és kivel történik: Larson et al., 2017), illetve
- milyen léptékű, specifikusságú környezetre vonatkozik (helyspecifikus vagy általános környezettudatos viselkedés: Halpenny, 2010); továbbá
- a kutatás szintjén aszerint is, hogy milyen módon szerzünk adatot róla (önbevallásos kérdőívvel, terepi vagy laboratóriumi megfigyeléssel: Lange & Dewitte, 2019).

Helyidentitás-orientáció – mint kontextus

Fogalmi keret

- identitásorientációk (Cheek, 1989)
- belső-külső metafora (Cheek és Cheek, 2018)
- Proshansky „elegy” elképzelése a helyidentitásról

Definíció és jellemzők

- egyéni különbség a helyekkel való kapcsolat relatív fontosságában az öndefiníció során
- „előtérben levés” (*salience*) helyzeteken át
- környezet- és személyiségpszichológia metszetében
- alapja a hely általános kategóriája (célzottan nem specifikus helyekről szól): nem helyspecifikus

Kutatás: Épített környezethez tartozás (helyidentitás-orientáció) és környezettudatos viselkedés – minta és módszer

Minta

- 829 kitöltő
- életkor: $M = 29,4$, $SD = 13,04$, min. 18, max. 80 év
- 67,4% nő

Etikai engedély

- ELTE PPK Kutatásetikai Bizottsága által kiállított 2022/186. sz. engedély alapján

Kutatás:– minta és módszer

Kérdőív

- BER: saját tételsor, az NR-6 mintájára
- általános PEB: Diákok és tanárok a fenntarthatóságról c. kutatási programban használt, számos másik, a környezetbarát viselkedést felmérő kérdőív által inspirált tételek nyomán (vö. Varga és mtsai, 2021) kialakított saját tételsor (Berze & Dúll, 2024)
- NR: rövidített Nature Relatedness Scale (NR-6, Nisbet & Zelenski, 2013; magyar változat: Köteles, 2017)
- Aspects of Identity Questionnaire kérdőív negyedik változata (AIQ-IV, Cheek és mtsai, 2002) kiegészítve a helyidentitásorientációt mérő tételekkel (Berze & Dúll, 2018, 2021, 2024, Berze & Dúll, 2024)

Adatelemzés

- faktorelemzés
- mediációs elemzés

Kutatás: következtetések

	Faktor 1
5. Az épített környezettel való kapcsolat az énem fontos része.	0,830
6. Az épített környezettel és az építészeti kultúrával szoros kapcsolatban érzem magam.	0,814
3. Az épített környezettel való kapcsolat számomra a spiritualitás része.	0,633
4. Bárhol legyek is, odafigyelek az épített környezetre.	0,496
2. Mindig gondolok arra, hogy a tetteimnek milyen hatásai vannak az épített környezetre.	0,485
1. Legszívesebben emberek által épített környezetben (pl. városokban) nyaralnék.	0,260

Kitekintés

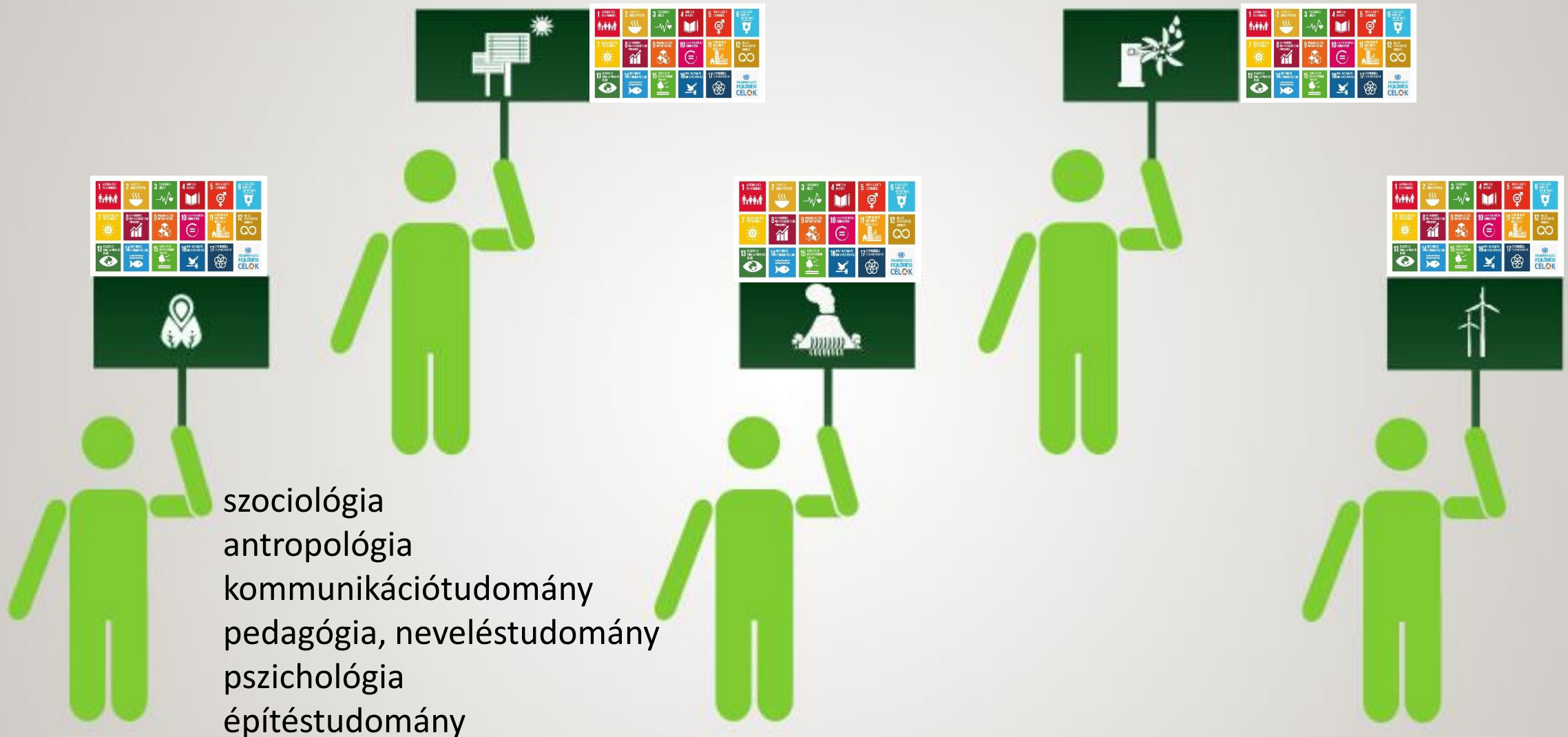
- tételsor finomítása
- környezeti vonatkozású identitások és környezeti viselkedés kapcsolatának „léptékazonos” és léptékükben eltérő módon történő vizsgálata
- kategóriájuk hasonlósága ellenére az „épített környezet” kifejezés így általánosan is könnyebben hordoz-e konkrét épített környezeti helyekre vonatkozó konnotációkat, valamint a „természet” fogalma elsődlegesen nem konkrét természeti helyek konnotációját hívja-e elő

az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai

Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai _ természet- és társadalom (humán) tudományok (inter- és transzdiszciplinaritás)

Csapat

A kutatócsapat:

- Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember–Környezet Tranzakció Intézet, Környezetpszichológia Kutatócsoport:
 - Kutatásvezető: Dr. Dúll Andrea DSC pszichológus, az MTA doktora, intézetigazgató egyetemi tanár
 - Szakértő: Dr. Alföldi György DLA urbanista-építészmérnök, egyetemi tanár
 - Munkatársak: Ágoston-Kostyál Csilla pszichológus, egyetemi adjunktus; Balázs Bálint urbanista-építészmérnök, PhD-hallgató; Berze Iván Zsolt pszichológus, egyetemi tanársegéd, PhD-hallgató; Fogarasi Barbara műemlékvédelmi szakmérnök-építész, PhD-hallgató; Kurucz Attila építészmérnök, PhD-hallgató

Külső partnerek:

- Salgótarján Város Önkormányzata: Göröcsné Godó Orsolya irodavezető
- Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata: Kovács Rita főépítész
- MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda Kft.: Róka László, Komádi Mónika, Kézy Béla

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER–KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

Támogatás

KÉSZÜLT AZ RRF-2.3.1-21-2022-00013 AZONOSÍTÓSZÁMÚ "TÁRSADALMI INNOVÁCIÓS NEMZETI LABORATÓRIUM" ELNEVEZÉSŰ PROJEKT BEN, MAGYARORSZÁG HELYREÁLLÍTÁSI ÉS ELLENÁLLÓKÉPESSÉGI TERVÉNEK KERETÉBEN, AZ EURÓPAI UNIÓ HELYREÁLLÍTÁSI ÉS ELLENÁLLÓKÉPESSÉGI ESZKÖZÉNEK TÁMOGATÁSÁVAL.

A KUTATÁS AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLOGIAI MINISZTERIUM KDP-2021 KÓDSZÁMÚ KOOPERATÍV DOKTORI PROGRAM DOKTORI HALLGATÓI ÖSZTÖNDÍJ PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL

A KUTATÁST AZ EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR DOKTORI PROJEKTEK 2023 CÍMŰ PÁLYÁZATA TÁMOGATJA.

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

ELTE | PPK

PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

EMBER-KÖRNYEZET
TRANZAKCIÓ
INTÉZET

MINDEN, AMI
EMBER

Köszönöm a meghívást és a figyelmet!

PROJEKTKONFERENCIA 2026

Az Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar

PROJEKTPEDAGÓGIA A FENNTARTHATÓSÁG SZOLGÁLATÁBAN

Tanulható fenntarthatóság óvodától az egyetemig, határon innen és túl